

Bảo hộ kiểu dáng công nghiệp trong môi trường số

07:37 13/09/2026

Luật Sở hữu trí tuệ sửa đổi năm 2025 đánh dấu một bước chuyển đáng chú ý trong cơ chế bảo hộ kiểu dáng công nghiệp tại Việt Nam, khi lần đầu tiên mở rộng việc bảo hộ kiểu dáng công nghiệp sang cả sản phẩm phi vật lý. Tiếp đó, Thông tư số 10/2026/TT-BKHCN của Bộ Khoa học và Công nghệ đã bổ sung các quy định quan trọng nhằm hướng dẫn chi tiết việc bảo hộ kiểu dáng công nghiệp đối với sản phẩm phi vật lý.

Hình ảnh Triển lãm Vietnam Motor Show 2023. (Ảnh: BTC)

Tăng cường bảo vệ thành quả sáng tạo

Luật Sở hữu trí tuệ 2025 và Thông tư số 10/2026/TT-BKHCN tạo thành khung pháp lý cơ bản cho việc bảo hộ kiểu dáng công nghiệp đối với sản phẩm phi vật lý. Theo đó, định nghĩa kiểu dáng công nghiệp tại Luật Sở hữu trí tuệ đã được sửa đổi theo hướng kiểu dáng công nghiệp được bảo hộ là hình dáng bên ngoài của toàn bộ hoặc một phần sản phẩm dưới dạng vật lý hoặc phi vật lý, miễn là được thể hiện bằng hình khối, đường nét, màu sắc hoặc sự kết hợp các yếu tố này và nhìn thấy được trong quá trình khai thác công dụng của sản phẩm.

Trên cơ sở đó, Thông tư số 10 hướng dẫn chi tiết thế nào là “sản phẩm phi vật lý”, và đặc biệt là cách thể hiện sản phẩm phi vật lý đó trong bản mô tả và bộ ảnh chụp/ bản vẽ kiểu dáng công nghiệp nhằm xác định được phạm vi các đặc điểm tạo dáng có thể được xem xét bảo hộ.

Theo đồng chí Lưu Hoàng Long, Cục trưởng Cục Sở hữu trí tuệ (Bộ Khoa học và Công nghệ), việc sửa đổi, hoàn thiện các quy định về đối tượng được bảo hộ dưới danh nghĩa kiểu dáng công nghiệp phù hợp xu hướng các nước trên thế giới và định hướng chính sách của Nhà nước về chuyển đổi số và phát triển kinh tế số đặt ra trong Chương trình Chuyển đổi số quốc gia tại Quyết định 749/ QĐ-TTg, qua đó tăng cường khả năng bảo vệ thành quả sáng tạo của tổ chức, cá nhân, doanh nghiệp, nâng cao sức hấp dẫn của môi trường đầu tư công nghệ tại Việt Nam.

Trước đây, cơ chế bảo hộ kiểu dáng công nghiệp tại Việt Nam được gắn với sản phẩm hữu hình, tức là hình dáng vật lý bên ngoài của sản phẩm. Cách tiếp cận này phù hợp với các sản phẩm truyền thống như bao bì, thiết bị, đồ gia dụng hoặc linh kiện... Tuy nhiên, trong nền kinh tế số, nhiều yếu tố tạo nên sức cạnh tranh của sản phẩm lại không nằm ở hình dạng vật lý, mà nằm ở cách sản phẩm được hiển thị và tương tác trên màn hình. Giao diện người dùng đồ họa (Graphical User Interface - GUI) là một thí dụ điển hình, nó có thể xuất hiện dưới dạng các biểu tượng, nút bấm, thanh công cụ... trên điện thoại thông minh, máy tính, ô-tô... và ảnh hưởng đến trải nghiệm người dùng, khả năng nhận diện sản phẩm và giá trị thương mại của doanh nghiệp.

Vì vậy, việc ghi nhận sản phẩm phi vật lý là đối tượng có thể được bảo hộ dưới dạng kiểu dáng công nghiệp mở ra cơ sở pháp lý rõ ràng hơn để doanh nghiệp cân nhắc bảo hộ kiểu dáng công nghiệp đối với các thiết kế số, thay vì chỉ dựa vào việc bảo hộ quyền tác giả, nhãn hiệu hay thông qua các cơ chế bảo vệ khác.

Chủ động nhận diện và đăng ký bảo hộ

Theo hướng dẫn tại Thông tư số 10, không phải mọi đối tượng không tồn tại dưới dạng vật chất hữu hình đều mặc nhiên được coi là sản phẩm phi vật lý và có thể được bảo hộ dưới dạng kiểu dáng công nghiệp. Để được bảo hộ, đối tượng đó còn phải gắn với một chức năng vận hành thực tế, tức là có khả năng hỗ trợ việc vận hành, tương tác hoặc thực hiện một nhiệm vụ nhất định trong quá trình khai thác công dụng của sản phẩm.

Khi đăng ký xác lập quyền kiểu dáng công nghiệp là sản phẩm phi vật lý có biến đổi hình dạng hoặc dịch chuyển, ngoài việc đáp ứng quy định chung đối với kiểu

dáng công nghiệp như ảnh chụp hoặc bản vẽ phải thể hiện ở cùng một trạng thái sử dụng được chọn hoặc các trạng thái khác để làm rõ bản chất của kiểu dáng công nghiệp, thì hiệu ứng này có thể được thể hiện bằng chuỗi các hình ảnh tuần tự, mỗi hình ảnh trong chuỗi thể hiện một trạng thái kế tiếp nhau của quá trình biến đổi. Quy định này đặc biệt quan trọng đối với giao diện người dùng đồ họa và các thiết kế số động, vốn không thể được phản ánh đầy đủ chỉ bằng một hình ảnh tĩnh.

Đối với bản mô tả kiểu dáng công nghiệp của sản phẩm phi vật lý, ngoài việc đáp ứng các nội dung theo quy định về mô tả các đặc điểm tạo dáng, yêu cầu đặt ra là phải liệt kê các đặc điểm tạo dáng của sản phẩm gồm hình dáng, bố cục sắp xếp, tương quan tỷ lệ, trình tự hiển thị và hiệu ứng thị giác của các yếu tố đồ họa.

Nói cách khác, phạm vi bảo hộ không nhất thiết chỉ dừng ở một biểu tượng hoặc một hình ảnh tĩnh, mà có thể bao gồm cách các yếu tố trực quan được tổ chức, biến đổi và vận hành trong quá trình người dùng tương tác với sản phẩm. Các yếu tố mang tính thông tin đơn thuần hiển thị bên trong sản phẩm phi vật lý như văn bản, số liệu,... không được coi là đặc điểm tạo dáng cơ bản của kiểu dáng công nghiệp. Đây sẽ là điểm quan trọng khi xác định yêu cầu bảo hộ và khi đánh giá khả năng và phạm vi bảo hộ của kiểu dáng công nghiệp liên quan đến sản phẩm phi vật lý.

Cục Sở hữu trí tuệ cho biết, quy định mới có hiệu lực từ ngày 1/4/2026 và đến nay Cục đã nhận được một số đơn đăng ký kiểu dáng công nghiệp cho sản phẩm phi vật lý, đang trong quá trình thẩm định hình thức.

Luật sư Trần Nguyệt Minh, phụ trách bộ phận sở hữu trí tuệ của Công ty Luật Trách nhiệm hữu hạn Dentons Luật Việt cho rằng, doanh nghiệp cần đánh giá lại việc quản trị tài sản trí tuệ của mình. Thay vì chỉ tập trung vào việc bảo hộ hình dáng vật lý của sản phẩm, doanh nghiệp nên rà soát cả các yếu tố trực quan được tạo lập trong môi trường số, nhất là những thiết kế đóng vai trò quan trọng trong trải nghiệm người dùng hoặc khả năng nhận diện sản phẩm để bảo hộ kiểu dáng công nghiệp, qua đó tạo cơ sở pháp lý cho việc khai thác và thương mại hóa giá trị của các thiết kế này. Doanh nghiệp còn phải kiểm soát thời điểm bộc lộ, cách mô tả đối tượng trong hồ sơ bởi những yếu tố này có thể ảnh hưởng trực tiếp đến khả năng và phạm vi bảo hộ kiểu dáng công nghiệp.

Từ góc độ doanh nghiệp, ông Khương Công Trung, Giám đốc Công ty Trách nhiệm hữu hạn Phần mềm kế toán thông minh cho rằng, thay đổi này của Luật Sở hữu trí tuệ có thể mở rộng đáng kể phạm vi tài sản cần được nhận diện trong chiến lược sở hữu trí tuệ của doanh nghiệp. Cục Sở hữu trí tuệ cần tăng cường

hướng dẫn, giúp doanh nghiệp nhận diện những thiết kế số có khả năng đăng ký bảo hộ kiểu dáng công nghiệp, từ đó chủ động xác lập quyền và biến các thành quả sáng tạo này thành tài sản trí tuệ của doanh nghiệp.

Theo Báo Nhân Dân